

## Úvodní ustanovení

1. Státní zkouška z výtvarné výchovy (dále jen SZZ) se koná v souladu s článkem 18 Pravidel pro organizaci studia Univerzity Karlovy v Praze – Pedagogické fakulty.
2. Ke SZZ ze specializace výtvarná výchova se lze přihlásit bez návaznosti na odevzdání a obhajobu diplomové práce nebo na SZZ z ostatních předmětů.
3. Státní zkouška z výtvarné výchovy je ústní a koná se před komisí, jmenovanou děkanem fakulty. Složení komise upravuje čl. 7 SZŘ Univerzity Karlovy v Praze.
5. SZZ se koná v termínech, určených harmonogramem fakulty pro příslušný akademický rok.
6. Klasifikace SZZ se řídí čl. 6, 7 a 11 SZŘ UK.
7. Při SZZ má student/ka prokázat teoretické znalosti, schopnost jejich tvůrčí aplikace do současné problematiky výtvarné pedagogiky. Dále má prokázat schopnost kriticky reflektovat vlastní pedagogickou zkušenost a reflexi propojit s teoretickými poznatky.
8. Při státní zkoušce z výtvarné výchovy si student/ka losuje dva tematické okruhy. Vylosované okruhy má možnost připravovat po dobu 20 minut. Součástí zkoušky je obhajoba strukturovaného profesního portfolia.

## 1. část SZZ: Teorie a dějiny výtvarné kultury

*Okruhy jsou formulované široce, aby studenti mohli prezentovat autorský, originální výběr ukázek, který ilustruje jejich uvažování o tématu. Výklad musí být pevně zakotven ve faktických znalostech, souvislosti doloženy příklady. Student doprovází každý okruh vlastní sérií vybraných děl nebo autorů (tzv. vizuální opory). Doporučená díla mohou být doplněna, výběr změněn, rozšířen dle preferencí a zájmů studentstva.*

**1. Moderní, postmoderní a současné umění. Proměny společenské role a funkce umění od nástupu moderny do současnosti. Základní možnosti přístupu ke skutečnosti (smyslový, rozumový, citový, estetizující). Umělecké dílo jako výpověď doby, osobní výpověď umělce a pozice poučeného diváka.**

Klíčová slova: historické proměny funkce umění, umělecká výpověď a její interpretace, poučený divák, didaktická transformace obsahu.

### Doporučená díla

Édouard Manet: Snídaně v trávě, 1863; Edvard Munch: Tanec života, 1900; Pablo Picasso: Avignonské slečny, 1907; Marcel Duchamp: Fontána, 1917; Jackson Pollock: Number 1, 1950; Robert Rauschenberg: Combines; Yves Klein: Antropometrie modrého období, 1960; Christo: Wall of Oil Barrels—The Iron Curtain, 1962; Robert Smithson: Spiral Jetty, 1970; Richard Serra: Tilted Arc, 1981-89; Rineke Dijkstra; Olafur Eliasson: The weather project, 2003; Cindy Scherman; Barbara Kruger; William Kentridge ad.

### Doporučená literatura

Igor Zhoř: Proměny soudobého výtvarného umění, 1992; Amy Dempseyová: Umělecké styly, školy a hnutí, 2002; Jaroslav Bláha: Estetická výchova pro střední školy, 2. díl, Umění jako obraz doby, 2001; Hal Foster: Umění po roce 1900, 2007; Konrad Paul Liessmann: Filozofie moderního umění, 2000; Karl Ruhrberg: Umění 20. století - malířství, soptury a objekty, nová média, fotografie, 2004.

**2. Vztah obsahové a formální složky uměleckého díla. Změny vzájemné dominance. Forma jako prostředek sděleného obsahu. Konkrétní příklady proměn formy u téhož námětu. Znak, symbol a metafora jako prostředky vizuální komunikace. Proces kódování a dekódování. Vztah umění a**

**skutečnosti (z hlediska tvorby i vnímání).** Klíčová slova: symbol, znak, metafora, čtení díla, porozumění významu, formální a obsahová analýza uměleckého díla.

#### **Doporučená díla**

Polykleitos: Doryfóros, 5. stol. př. n. l.; Giotto; Diego Velázquez: Portrét papeže Inocence X , cca 1650; Diego Velázquez: Las Meninas, 1656; Claude Monet: Imprese, východ slunce, 1872; Otto Gutfreund: Úzkost, 1911-12, Pablo Picasso: Las Meninas, 1957; Francis Bacon: Studie podle Velázqueze, 1953; Joseph Kosuth: Jedna a tři židle, 1965; Hanne Darboven; Marina Abramovič a Ulay: Rest Energy, 1980 ad.

#### **Doporučená literatura**

Michael Třeštík: Umění vnímat umění, 2011; John Berger: Způsoby vidění, 2016; James Elkins: Proč lidé pláčou před obrazy, 2007; Jiří Kulka: Psychologie umění, 2008.

### **3. Tvar a prostor v sochařství a prostorové výtvarné tvorbě. Specifika sochařského tvaru a jeho vývojové proměny. Proměny vyjadřovacích prostředků moderního a současného sochařství a prostorové tvorby.**

Klíčová slova: socha, řezba, skulptura, plastika, sousoší, reliéf, objekt, ready-made, soft objekt, instalace, materiálová citlivost.

#### **Doporučená díla**

západní portál katedrály v Chartres, kolem 1145; Donatello: David, 1440; Lorenzo Bernini: Únos Proserpiny, 1621-22; Matyáš Bernard Braun: Juda Tadeáš, 1712; Auguste Rodin: Myslitel, 1902, Zdeněk Pešánek: Edisonka, 1930; Joseph Beuys, Židle s tukem, 1963; Claes Oldenburg: Soft Toilet, 1966; Yaioi Kusama: Phalli's Field, 1965; Simone Leigh: Brick House, 2018 ad.

#### **Doporučená literatura**

Igor Zhoř: Hledání tvaru: čtení o moderním sochařství s historickým prologem, 1967. Igor Zhoř: Proměny soudobého výtvarného umění, 1992; Carmela Thiele: Sochařství, 2003; Hal Foster: Umění po roce 1900, 2007; Anežka Bartlová (ed.): Manuál monumentu, 2016.

### **4. Tvar a prostor v architektuře a urbanistice. Specifika architektonického tvaru a prostoru a jeho vývojové proměny. Proměny vyjadřovacích prostředků moderní a současné architektury. Sociokulturní přesahy architektury. Socha, objekt a instalace ve veřejném prostoru.** Klíčová slova: prostor, hmota, exteriér, interiér, architektonický řád, architektonické tvarosloví, veřejný prostor.

#### **Doporučená díla**

Parthenon, Athény, 5. stol. př. n. l., Pantheon, Řím, 114-118 n. l.; katedrála v Remeši, 13. stol., Donato Bramante: San Pietro in Montorio, Řím, 1502; Kryštof a Kilián Ignác Dientzenhoferové: kostel sv. Mikuláše na Malé Straně, 1703-1752; Matyáš Bernard Braun: sochy Ctností a Neřestí, Betlém, Kuks, 20. a 30. léta 18. stol.; Walter Gropius: Bauhaus, Dessau, 1925-26; Karel Hubáček: Hotel a televizní vysílač na Ještědu, 1966-1973; Frank O. Gehry: Guggenheim Bilbao, 1992-97; Zaha Hadid; česká architektonická studia ad.

#### **Doporučená literatura**

Aleksandra Mizielińska, Daniel Mizieliński: D.O.M.E.K., 2014, Wilfried Koch: Evropská Architektura, 2012; Christian Norbert-Schulz: Genius Loci, 2010; Pavel Karous (ed.): Vetřelci a volavky. Atlas výtvarného umění ve veřejném prostoru v Československu v období normalizace (1968-1989), 2013; Michaela Matysová, Lucie Štůlová Vobořilová: Ahoj socho, 2018.

### **5. Forma a obrazový prostor ve dvourozměrném výtvarném projevu. Podíl linie, barvy a světla na malířském tvaru, kompozici a prostoru. Konstruování prostoru v obraze. Proměny malířství**

**od romantismu do současnosti. Významná díla moderního a současného malířství.** Klíčová slova: linie, barva, tvar, obrazová rovina, obrazový prostor, kompozice, rukopis.

#### **Doporučená díla**

malby v jeskyni Altamira, cca 30000 př. n. l.; Giotto: Oplakávání, kaple Scrovegniů, cca 1305; Raffael: Athénská škola, 1510-11; William Turner: Bojující Temeraire, 1839; John Constable; Theodore Géricault; Caspar David Friedrich; Gustave Courbet: Pohřeb v Ornans, 1851; Édouard Manet; Paul Gauguin; Edgar Degas; Paul Cézanne; Henri Matisse; Pablo Picasso: Avignonské slečny, 1907; Marcel Duchamp: Akt sestupující ze schodů, 1912; Piet Mondrian: Kompozice II., 1930, Mark Rothko; Barnett Newmann; Keith Haring; Marlen Dumas ad.

#### **Doporučená literatura**

Igor Zhoř: Proměny soudobého výtvarného umění, 1992; Anna-Carola Krausse: Dějiny malířství: od renesance po současnost, 2008; Ernst Hans Gombrich: Příběh umění, 2006; Hal Foster: Umění po roce 1900, 2007.

**6. Figurativní a nefigurativní tvorba. Proměny figurativního umění a jejich příčiny. Stylizace (racionální, expresivní, dekorativní), abstrahování, deformace a další odchylky od naturalistického zobrazení skutečnosti a jejich příčiny. Vývoj abstraktního projevu.** Klíčová slova: figurativnost, napodobivé, abstraktní, expresivní, symbolické.

#### **Doporučená díla**

El Greco: Vidění sv. Jana, 1608-14; Caravaggio: Ukřižování sv. Petra, 1601; Petrus Paulus Rubens: Důsledky války, 1638; Paul Gauguin: Arearea, 1892; Emil Nolde: Svíčkové tanečnice, 1912; František Kupka: Grand Nu, 1909; Wasily Kandinsky: Kozáci, 1911; Kazimír Malevič: Černý čtverec, 1915; Piet Mondrian; Alberto Giacometti: Krácející muž, 1960; Hana Wichterlová: Pupen, 1932; Eva Kmentová: Lidské vejce, 1968 ad.

#### **Doporučená literatura**

Igor Zhoř: Proměny soudobého výtvarného umění, 1992; Ernst Hans Gombrich: Příběh umění, 2006; Pierre Francastel: Figura a místo, 1984; Hal Foster: Umění po roce 1900, 2007; Hana Rousová: Abstrakce, 2015.

**7. Akce, tělo, slovo, místo. Formy akčního umění, bodyartu a konceptuálního umění jako progresivní formy tvůrčího výrazu. Příčiny, možnosti a podoby nových prostředků výtvarného vyjádření.**

**Nejvýznamnější skupiny a umělci ve světě a u nás.** Klíčová slova: Umění akce, body art, konceptuální umění, performance, happening.

#### **Doporučená díla**

Bruce Nauman: Autoportrét jako fontána, 1966-67; Joseph Beyus: Jak vysvětlit obraz mrtvému zajíci, 1965; Zorka Ságlová: Kladení plín u Sudoměře, 1970; Jiří Kovanda: Líbání přes sklo, 2007; Tino Sehgal: Polibek, 2003; Kateřina Šedá: Bedřichovice nad Temží, 2011-15 ad.

#### **Doporučená literatura**

Igor Zhoř: Proměny soudobého výtvarného umění, 1992; Amy Dempseyová: Umělecké školy, styly a hnutí, 2002; Pavlína Morganová: Akční umění, 2010; Kol. aut.: Umění po roce 1900, 2007; Jan Zálešák: Umění spolupráce, 2011.

**8. Umělecké řemeslo, užitá tvorba a design. Užitě a volné umění, proměny jejich vztahu. Kvality a funkce materiálu a tvaru výrobků. Ruční a průmyslová výroba. Požadavky na moderní užitkový předmět, vliv**

**módy a životního stylu. Nové trendy, obory a autority současného českého i světového designu.** Klíčová slova: materiál, design, umělecké řemeslo, ergonomie, forma, funkce.

#### **Doporučená díla**

Alfons Mucha: Fouquetovo klenotnictví v Paříži, 1901; Henry van de Velde, Nietszscheův archív, Výmar, 1903; Pavel Janák: dóza Krystal, 1911; Ludwig Mies van der Rohe: křeslo Barcelona, 1929; Artěl; Krásná jizba; Ladislav Sutnar: stavebnice Build the Town, 1940-43; Libuše Niklová: nafukovací zvířata, 70. léta 20. století; Phillipe Starck: Gun Lamp, 2005; česká designérská studia: Olgoj Chorchoj, Boma, Lucie Koldová, Anna Marešová ad.

#### **Doporučená literatura**

Zdeno Kolesár: Kapitoly z dějin designu, VŠUP a UMPRUM Praha, 2009; Martina Pachmanová (ed.): Design: Aktualita, nebo věčnost? Antologie k teorii a dějinám designu, 2005; Iva Knobloch, Radim Vondráček: Design v českých zemích 1900-2000, 2016; Philip Wilkinson: Design – Vrcholy světového designu 19. a 20. století, 2014; E. Hanzlíková-Pecháčková, M. Vinglerová: Pocta suknu-textil v kontextu umění, 2018.

**9. Technický obraz, fotografie, pohyblivý obraz a zvukové umění jako svébytné umělecké formy, jejich proměny v historii a v současnosti, role ve společnosti. Proměny umění v souvislosti s možnostmi záznamu a opakování.** Klíčová slova: tisk, fotografie, film, video, originál, opakovatelnost, multiplikace.

#### **Doporučená díla**

Fernand Léger: Mechanický balet, film, 1924; Man Ray: Black and White, 1926; Alexander Rodčenko: Schody, 1929; Josef Sudek: Poslední růže, 1956; Nam June Paik: Tv-Budha, 1974; Rineke Dijkstra: Kolobrzeg, Poland, July 26 1992; 1992; Adéla Matasová: Každý jsme někdy přísahali, 2019 ad.

#### **Doporučená literatura**

Tom Ang: Fotografie. Velké obrazové dějiny, 2015; Kol. aut.: Umění po roce 1900, 2007; Konrad Paul Liessmann: Filozofie moderního umění, 2000; Walter Benjamin: Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti. In Literárněvědné studie: Výbor z díla I., 2009; Robert Silverio: Postmoderní fotografie: fotografie jako umění na konci dvacátého století, 2007.

**10. Vliv digitálních technologií na vývoj výtvarného umění. Nová média a technologie –multimediální umění, počítačová a digitální tvorba, Net Art, proměny vizuálního řádu vlivem nových technologií.**

Klíčová slova: digitální technologie, digitální fotografie a video; počítačové umění, 3D tvorba, interaktivita, multimediálnost, simulakrum.

#### **Doporučená díla**

Stelarc: Třetí ruka, 1980; Pierre Huyghe: No Ghost Just a Shell, 3D video a instalace, 1999- 2003; Federico Díaz: Smbion, 3D, 2008; Eva a Francesco Mattes (010010110101101.org): Reenactments, internetové performance, 2007-10, výstava Poetics of Encryption, Galerie Rudolfinum 2025 ad.

#### **Doporučená literatura**

Walter Benjamin: Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti. In Literárněvědné studie: Výbor z díla I., 2009; Robert Silverio: Postmoderní fotografie: fotografie jako umění na konci dvacátého století, 2007; Mark Tribe: New Media Art, Taschen 2006; Kol. aut.: Umění po roce 1900, 2007; <http://www.newmediaart.eu>.

## **2. část SZZ: Didaktika výtvarné výchovy**

1. Funkce a význam umění v lidské kultuře. Výtvarná výchova v systému všeobecného vzdělávání a v souvislostech jiných oborů. Její cíle, učivo a výstupy. Přínosy výtvarné výchovy k rozvoji obecných i specifických dispozic žáka.
2. Vizuální gramotnost, vizuální kultura a jejich místo ve výtvarné výchově. Společenské a kulturní souvislosti vzniku těchto koncepcí u nás i v zahraničí. Masová kultura a kýč ve výtvarné výchově, pedagogické přístupy k nim.
3. Umění jako součást výtvarné výchovy. Interpretace uměleckých děl a hledání významu. Tradice výchovy uměním. Role galerií a muzeí ve výtvarném vzdělávání. Principy edukačních programů a jejich vazba na kurikulum. Knižní ilustrace pro děti.
4. Obsah a učivo výtvarné výchovy. Prostředky dosahování očekávaných výstupů. Vzdělávací oblast Umění a kultura, RVP ZV a související kurikulární dokumenty. Mezioborové vztahy výtvarné výchovy a dalších oborů. Možnosti a rizika interdisciplinarity. Specifika vizuálního vnímání. Předpoklady a fáze výtvarné tvorby a její druhy.
5. Psychologické souvislosti výtvarné výchovy. Dětský výtvarný projev a rozvoj myšlení. Spontaneita, schematismy a pojem tvořivosti. Individuální typologie ve výtvarné edukaci. Osobnostně založená pojetí výtvarné výchovy. Identita a sebepoznání v procesu tvorby.
6. Historické koncepce výtvarné výchovy. Názory významných osobností výtvarného vzdělávání a jejich vliv na současné oborové myšlení. Proměny výtvarného vzdělávání a školní praxe. Výtvarné vzdělávání v zahraničí, inspirace a impulsy.
7. Současná pojetí výtvarné výchovy, jejich východiska a odraz v kurikulárních dokumentech. Výrazné osobnosti oboru a oblasti jejich pedagogického a vědeckého zájmu u nás i v zahraničí. Formulace a zdůvodnění vlastního pojetí předmětu výtvarná výchova.
8. Plánování výuky, struktura hodiny, rozvržení a vedení výuky. Specifické a obecné metody ve výuce výtvarné výchovy, uplatnění didaktických principů. Motivovanost ve výtvarné edukaci, její funkce a prostředky. Vztah obsahu výtvarného úkolu a výtvarné techniky. Zkušenost žáků a autenticita v tvorbě.
9. Reflexe ve výtvarné výchově a její funkce. Vztah mezi verbálním a vizuálním vyjádřením žáka. Specifika hodnocení a klasifikace ve výtvarné edukaci. Podoby reflexe a hodnocení ve výtvarné výchově, tradiční a současné formy.
10. Výzkum a výtvarná výchova, kvalitativní a kvantitativní metodologie. Výzkumné aspekty výtvarné tvorby. Místo výzkumu v práci učitele, art based research, artografie, akční výzkum. Příklady a výsledky domácích i zahraničních výzkumů.

### **Obhajoba profesního portfolia**

Součástí zkoušky je obhajoba strukturovaného profesního portfolia, které zahrnuje: ukázky vlastní tvorby, poznámky z nastudované literatury, seznam prostudované literatury, dokumentaci zhlédnutých výstav a absolvovaných edukačních programů muzeí a galerií a jejich reflexi vztaženou k teoretickým konceptům. Při zkoušce lze portfolio využít při výkladu problémových okruhů, nikoli při jejich přípravě. Portfolio student/ka odevzdá nejpozději týden před konáním SZZ do sekretariátu KVV.

### **Realizovaný výtvarný projekt jako součást profesního portfolia**

Důležitou součástí portfolia je dokumentace realizovaného výtvarného projektu, která zahrnuje: didakticky strukturovanou přípravu, oborový kontext, ukázky prací žáků nebo jejich záznam, reflexi projektu, možné alterace. Doporučujeme dobře uvážit a zdůvodnit výběr žákovských prací pro prezentaci.

### **Kritéria úspěšného vystoupení pro SZZ**

Student/studentka:

1. představuje kvalitní koncepci opřenou o znalost, reprezentující vhled do výtvarné odborné problematiky.
2. prokazuje základy oborového myšlení, jehož specifičností je vizuální citlivost a funkční vizuální gramotnost v následujících rovinách: odborná analýza a interpretace uměleckého díla, opřená o odbornou literaturu a vlastní zkušenost (tj. návštěva galerií a muzeí, konkrétních výstav, workshopů, apod.).
3. demonstruje vlastní odborný výklad na konkrétním příkladu uměleckého díla (viz doporučená díla).
4. prokáže schopnost myšlení v souvislostech a vysvětlí, jakým způsobem vypovídá umělecké dílo o své době a jak se vztahuje k současnosti.
5. faktografie není cílem zkoušky, a proto používá faktografii jako nezbytné východisko pro odbornou interpretaci.
6. používá odbornou terminologii jako základ analýzy, vysvětluje klíčové (odborné) pojmy s oporou v odborné literatuře, na kterou se odkazuje.
7. užívá spisovného jazyka, hovoří plynule a kultivovaně, vede s komisí odborný dialog, reaguje na dotazy komise.

V Praze, 30. 9. 2025